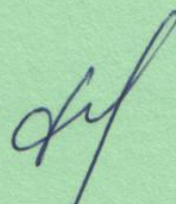

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Добіжа Наталія Володимирівна

УДК 338.49: [339.13 :631.3] (477)

**ФОРМУВАННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ РИНКУ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ТЕХНІКИ В УКРАЇНІ**

08.00.03 – економіка та управління національним господарством

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Миколаїв – 2019

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Миколаївському національному аграрному університеті
Міністерства освіти і науки України

**Науковий
консультант—**

доктор економічних наук, професор,
Погрішук Борис Васильович,
Вінницький навчально-науковий інститут
економіки Тернопільського національного
економічного університету, директор.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор
Захарчук Олександр Васильович,
ННЦ «Інститут аграрної економіки»,
завідувач відділу інвестиційного та матеріально-
технічного забезпечення;

доктор економічних наук, доцент,
Ларіна Тетяна Федорівна,
Харківський національний технічний університет
ім. Петра Василенко, завідувач кафедри
агрологістики та управління ланцюгами постачань;

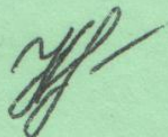
доктор економічних наук, професор,
Перебийніс Василь Іванович,
ВНЗ «Полтавський університет економіки і
торгівлі», професор кафедри економічної
кібернетики, бізнес-економіки та інформаційних
систем.

Захист відбудеться «13» грудня 2019 р. о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 38.806.01 у Миколаївському національному аграрному університеті за адресою: 54020, м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9; конференц-зала.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Миколаївського національного аграрного університету за адресою: 54020, м. Миколаїв, вул. Генерала Карпенка, 73, корпус № 1.

Автореферат розісланий «12» листопада 2019 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

А. В. Ключник

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Важливою умовою розвитку ринку техніки в країні є його інфраструктурне забезпечення, що створює можливості для ефективного функціонування усього національного господарського комплексу. В аграрному секторі економіки необхідно сформувати сприятливе середовище, визначити умови взаємодії на ринку, розвинути систему інфраструктурних зв'язків, яка забезпечить надійність та ефективне функціонування ринку сільськогосподарської техніки та сприятиме ефективному господарюванню на сільських територіях.

Швидкий розвиток процесів інтеграції у світове господарство, зміна умов ведення бізнесу на внутрішньому ринку значно активізують процеси ринкової конкуренції, що об'єктивно вимагає обґрунтування організаційно-економічних засад формування, розвитку і функціонування інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки.

Забезпечення конкурентоспроможності в аграрному секторі економіки значною мірою залежить від рівня використання сучасних технологій виробництва та новітніх технічних засобів. Сучасний стан техніко-технологічного забезпечення аграрної сфери не задовільняє потреби для ефективного господарювання в конкурентному середовищі та стримує інноваційний розвиток. Оновлення потребує значна частина сільськогосподарської техніки, яка щорічно вибуває з господарського обігу. Тому формування інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки наразі є детермінантом вирішення багатьох проблем матеріально-технічного забезпечення в аграрній сфері держави.

Потреба у досягненні відповідності технічного забезпечення аграрного сектору економіки ринковим запитам зумовлює актуальність проведення дослідження питання формування інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки в Україні.

Вирішенню проблеми сучасного розвитку сільськогосподарських підприємств та забезпеченню умов для їх ефективного функціонування присвячені праці О.Вишневської, О.Гудзинського, О.Єрмакова, А.Ключник, О.Котикової, В.Мельник, Г.Павлової, Б.Погріщука, М.Сахацького, Н.Сіренко, О.Шебаніної, І.Червена та інших.

Дослідженню питання розвитку інфраструктурних взаємозв'язків між окреми суб'єктами господарювання присвячено праці І.Беляєвського, Х.Зингера, Р.Йохімсена, М.Коваленко, І.Ковельської, Л.Кузьменко, Ю.Кормишкіна, В.Морозова, Н.Нестерова, А.Новоселова, С.Носова, О.Попадюк, І.Рекуненка, П.Розенштейн-Родана, П.Самуельсона, В.Стаханова, А.Ткача, В.Федько, Н.Федько та інших.

Питанню ефективного розвитку ринку сільськогосподарської техніки присвятили праці, такі вчені, як: Я.Білоусько, І.Бурковський, В.Гавриш, О.Захарчук, В.Іванишин, Т.Ларіна, В.Перебийніс, Г.Підлісецький, В.Скоцик, В.Шебанін та інші.

Однак, невирішеними донині частинами проблеми є не повне врахування в наявних дослідженнях економічних аспектів формування ринкової інфраструктури та сучасних тенденцій розвитку вітчизняного ринку сільськогосподарської техніки. Нині виникає потреба дослідження не тільки кількісного насичення ринку техніки, але перш за все – якісної основи взаємодії в ринковому середовищі. Неповною мірою залишаються висвітленими проблеми дослідження інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки як особливої сфери економічних відносин, що сприяють підвищенню результативності діяльності в аграрному секторі економіки, техніко-технологічному оновленню, модернізації виробничих процесів, удосконаленню системи технічного забезпечення виробництва та просування сільськогосподарської продукції.

Отже, актуальність й недостатня опрацьованість проблеми, її висока практична значущість визначили вибір теми дисертаційної роботи, її об'єкта та предмета, формулювання мети та задач дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Основні наукові результати, отримані в межах підготовки дисертації щодо обґрунтування основних положень формування інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки України використані в науково-дослідних роботах Миколаївського національного аграрного університету за темами: «Формування конкурентоспроможного і соціально-орієнтованого розвитку підприємницьких структур аграрного сектору економіки» (номер державної реєстрації – 0116U004567), де автором обґрунтовано організаційні засади діяльності страхових, лізингових, логістичних та інших організацій у формуванні інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки; «Формування та функціонування ринків сільськогосподарської продукції в умовах євроінтеграційних процесів» (номер державної реєстрації – 0114U005623), в межах якої автором поглиблено теоретико-класифікаційний апарат дослідження інфраструктури ринку та обґрунтовано сутнісно-змістову характеристику формування ринку як об'єкта сучасних економічних відносин; «Формування ринку сільськогосподарської продукції на засадах стійкого розвитку підприємств аграрного сектора» (номер державної реєстрації – 0114U007074), де внесок автора полягає в розробці та науковому обґрунтуванні інструментів удосконалення формування ринку техніки на інноваційних засадах; «Зовнішньоекономічні трансформації функціонування агропродовольчого комплексу та їх вплив на формування ефективних відносин між його суб'єктами» (номер державної реєстрації – 0116U003580). Автором обґрунтовано науково-методичні засади парадигми формування взаємодії суб'єктів на ринку техніки.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є обґрунтування теоретичних і методологічних засад та розробка науково-практичних рекомендацій щодо формування інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки в Україні.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання наступних завдань:

- узагальнити теоретичні основи формування інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки через розкриття сутнісно-змістової характеристики формування ринку як об'єкта економічних відносин та визначення теоретико-класифікаційного апарату дослідження його інфраструктури;

- обґрунтувати інституціональні засади формування ринку та його інфраструктури на засадах нової інституціональної економічної теорії, з урахуванням внутрішніх інституціональних змін в суспільстві, які нею генеруються в процесі функціонування господарського механізму;

- сформулювати парадигму взаємодії суб'єктів на ринку техніки шляхом узагальнення науково-методологічних засад дослідження інфраструктури ринку техніки;

- розкрити науковий концепт конкуренції як системоутворювального елементу розвитку інфраструктури ринку техніки й розробити методичні рекомендації з пошуку цільового сегменту ринку;

- розкрити інформаційну складову формування інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки з метою поглибленого вивчення економічних явищ та процесів на ринку сільськогосподарської техніки;

- здійснити аналіз сучасного ринку сільськогосподарської техніки й визначити тенденції розвитку ринку сільськогосподарської техніки та його інфраструктурного забезпечення;

- провести оцінку процесу відтворення технічних засобів як передумови ефективного розвитку інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки;

- розкрити функцію агрострахування в інфраструктурному забезпеченні розвитку ринку та визначити її роль для ринку сільськогосподарської техніки;

- здійснити аналіз системи державного регулювання та підтримки формування інфраструктури ринку техніки в Україні з метою обґрунтування організаційно-економічного механізму формування інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки в Україні;

- визначити рівень організації лізингових операцій на ринку сільськогосподарської техніки як форми залучення ресурсів для модернізації та розвитку аграрного сектору економіки;

- обґрунтувати маркетингові інструменти управління у формуванні інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки;

- розробити наукові рекомендації щодо удосконалення засобів формування ринку техніки на засадах інновативності;

- обґрунтувати стратегічні засади розвитку інфраструктури ринку техніки на засадах інновативності та розробити пропозиції щодо формування інтегрованих об'єднань як напряму інноваційно-інфраструктурного розвитку;

– обґрунтувати перспективи удосконалення системи управління розвитком інфраструктури ринку техніки на основі логістичного підходу та забезпечення конкурентоспроможності на ринку вітчизняної сільськогосподарської техніки.

Об’єктом дослідження є процес формування інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки в Україні.

Предметом дослідження є теоретичні, методологічні та прикладні засади обґрунтування методів, форм та інструментів формування інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою дослідження є діалектичний метод пізнання та системно-комплексний підхід до процесів формування інфраструктури ринку техніки, фундаментальні праці вітчизняних і зарубіжних науковців з питань ринкової взаємодії, інструментів регулювання ринку, побудови системи взаємозв’язків між інфраструктурними елементами та їх державного регулювання в Україні. Системно-комплексний підхід надає можливість проведення дослідження на основі розкриття цілісності процесу формування інфраструктури ринку техніки, вивчення її особливостей та механізму забезпечення. Для реалізації поставлених у дисертаційній роботі завдань використовувалися такі методи і прийоми, як: *монографічний* – при вивченні перспективного досвіду формування інфраструктури ринку техніки; *історичний* – при дослідженні ретроспективи формування теоретичних основ та розвитку інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки; *узагальнення* – для здійснення сутнісно-змістової характеристики та визначення теоретико- класифікаційного апарату дослідження; *статистико-економічний* – для збору й обробки статистичних даних щодо стану наявності та товароруку технічних засобів, інформації щодо функціонування інфраструктурних об’єктів на ринку техніки; *аналітичний* – для комплексного аналізу сучасного стану розвитку ринку техніки та формування його інфраструктури; *табличний, графічний* – для наглядної демонстрації опрацьованого матеріалу та підвищення якості сприйняття наукових доробок; *порівняння* – для порівняння економічних явищ у різні часові періоди з метою виявлення причинно-наслідкового зв’язку, проведення порівняльного аналізу технічної модернізації сільського господарства в Україні та провідних країн світу; *абстрактно-логічний, конструктивний* – при розробці напрямів удосконалення засобів формування ринку техніки на засадах інновативності.

Вихідною інформацією при проведенні дисертаційного дослідження була нормативна база державного економічного регулювання ринку сільськогосподарської техніки, статистично-аналітична інформація Державної служби статистики України, Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства, міжнародних організацій, публікації вітчизняних і зарубіжних учених та практиків, результати особистих спостережень автора щодо регулювання процесу формування

інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки в провідних країнах світу, а також наукова інформація, що має форму недрукованої продукції й розміщена у світовій комп'ютерній мережі.

Наукова новизна отриманих результатів, що виносяться на захист, полягає в системній розробці теоретичних і методологічних засад, економічних форм, методів і механізмів формування інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки. До основних результатів, одержаних здобувачем, належать:

вперше:

– запропоновано та обґрунтовано науково-методичні підходи до розробки моделі взаємодії суб'єктів ринку техніки на основі класифікаційних ознак: ступінь спільності; суб'єкти взаємодії; опосередкованість взаємодії; географічна ознака; ступінь антагоністичності діяльності суб'єктів; орієнтованість на взаємодію з визначеними суб'єктами; тривалість взаємодії; передача прав власності; фізична основа; направленість на вирішення тактичних та стратегічних завдань, що є підґрунтям формування нової парадигми взаємодії суб'єктів на ринку техніки (С.11-12);

– науково обґрунтовано методологічні підходи щодо створення квазі-інтегрованих структур в процесі формування інфраструктури ринку техніки через проведення порівняльного аналізу з вертикально інтегрованими структурами за сукупністю ознак (регулятивна, організаційна, функціонально-виробнича територіальна, кадрова, результативна), що дало можливість розробки моделі багатовекторних взаємозв'язків у межах інтегрованого інфраструктурного квазі-об'єднання кластерного типу, орієнтованого на інноваційний тип розвитку інфраструктури ринку техніки в Україні (С.25-26);

удосконалено:

– теоретико-класифікаційний апарат дослідження формування інфраструктури ринку шляхом авторського визначення «інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки» під якою пропонується розуміти сукупність інститутів, підприємств та організацій, що формують системи ділових відносин, забезпечують перебіг ринкових процесів, сприяють взаємодії між ринковими суб'єктами та впливають на рівень їх виробничо-господарської та фінансово-економічної діяльності (С.8-9);

– концепцію поведінково-векторної взаємодії суб'єктів ринку техніки через розкриття полівекторного концепту складових інфраструктури ринку, що представлена суб'єктами та об'єктами такого ринку й взаємозв'язками між ними з приводу формування попиту і пропозиції, купівлі-продажу, обміну технічними засобами, технологіями та сервісним обслуговуванням визначених елементів (С.12);

– семантичний апарат дослідження інфраструктури ринку техніки, розроблений у межах інституціонального підходу в економіці на основі її базових категорій, що визначають рамки поведінки індивідів і економічних агентів, дозволяючи прогнозувати їх дії в різних умовах і ситуаціях та на

відміну від діючих включають критерії порівняння, формальні та неформальні рамки взаємодії інфраструктурних об'єктів на ринку техніки (С.10-11);

– організаційно-економічні засади техніко-технологічного оновлення аграрного виробництва за рахунок активізації розвитку інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки, шляхом залучення інвестицій для оновлення машинно-тракторного парку, розширення джерел фондування лізингових компаній та ефективної взаємодії сировинних, виробничих та сервісних ланцюгів на аграрному ринку (С.20-21, 23);

– науковий підхід щодо створення аграрних регіональних логістичних хабів для вирішення транспортних та логістичних завдань з метою прогнозуванням вантажопотоків в кожному аграрному регіоні, **що** ґрунтується на порівнянні альтернативних варіантів транспортування та організації найбільш економічно вигідної доставки вантажів, **що** включає організаційний, технологічний, функціональний етапи реалізації логістичного обслуговування (С.27-28);

дістало подальшого розвитку:

– науково-методичні підходи до визначення передумов формування та закономірностей розвитку конкурентного середовища на ринку сільськогосподарської техніки шляхом виділення додаткових причин, що сприяють формуванню конкурентного середовища на ринку сільськогосподарської техніки, а саме: форми і стадій розвитку ринку техніки, що визначають стан товарообміну; рівня бар'єрів входу на ринок; поділу і кооперації праці; ресурсного потенціалу галузі і окремих організацій, державного і територіального регулювання ринку (С.11);

– пропозиції щодо удосконалення маркетингового управління на ринку сільськогосподарської техніки, що ґрунтуються на формуванні інформаційної системи ринку, аналізі зовнішнього макросередовища, описі й аналізі ринкового попиту, визначенні маркетингових інструментів впливу на попит і пропозицію сільськогосподарської техніки та прийнятті рішень на основі аналізу ринкових можливостей (С.22-23);

– стратегічні напрями розвитку інфраструктури ринку техніки, до яких належать: розробка та реалізація системи заходів щодо формування ефективних джерел інвестицій для активізації вітчизняного машинобудування та виробництва техніко-технологічного обладнання; реалізація кадрово-інноваційної складової інфраструктурного розвитку через співпрацю з вищими навчальними закладами; гарантування технологічної безпеки, створення сприятливих умов для інноваційно-технічного розвитку та науково-прикладної діяльності в аграрному секторі економіки України (С.24-25).

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення дисертації доведені до рівня науково-практичних розробок і рекомендацій щодо формування й реалізації пропозицій, спрямованих на формування

інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки. Результати дисертаційного дослідження прийняті до використання в діяльності:

Міністерства аграрної політики та продовольства України – науково-практичні рекомендації щодо стратегічних засад розвитку інфраструктури ринку техніки на засадах інновативності, удосконалення системи управління розвитком інфраструктури ринку техніки на основі логістичного підходу й забезпечення конкурентоспроможності на ринку вітчизняної сільськогосподарської техніки, що відповідає принципам розвитку аграрного сектору економіки у сфері формування та реалізації державної аграрної політики щодо застосування інструментів стратегічного управління (довідка від 07.06.2019 р. № 37-13-15/12912);

Комітету Верховної Ради України з питань аграрної політики та земельних відносин. Зокрема, запропоновані автором організаційно-економічні заходи щодо техніко-технологічного оновлення аграрного виробництва для забезпечення конкурентної сільськогосподарської продукції на внутрішньому і зовнішніх ринках через удосконалення засобів формування інфраструктури ринку техніки на засадах інновативності були використані при розробці проекту Закону України «Про внесення змін до «Закону України «Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу», щодо деяких питань виробництва та відновлення сільськогосподарської техніки (довідка № 14 від 14.05.2019);

Департаменту агропромислового розвитку, екології та природних ресурсів Вінницької обласної державної адміністрації – при розробці Стратегії збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2020 р., зокрема було прийнято до уваги рекомендації автора щодо стратегічних засад розвитку інфраструктури ринку техніки (довідка № 04-01-28/3791 від 10.05.2019 р.);

Вінницького навчально-наукового інституту економіки Тернопільського національного економічного університету – теоретичні, методичні та практичні авторські розробки щодо формування інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки та ефективної взаємодії суб'єктів на ринку застосовуються в навчальному процесі при викладанні дисциплін «Ринкова інфраструктура», «Економіка галузевих ринків», «Дослідження ринків» (довідка № 037 від 03.06.2019 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаним науковим дослідженням. Наукові положення, які викладені в роботі й виносяться на захист, отримані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використані лише ті ідеї та положення, які є результатами особистої роботи здобувача. Робота не містить матеріалів кандидатської дисертації.

Апробація матеріалів дисертації. Основні результати дослідження наукові розробки та практичні рекомендації висвітлювалися на: Всеукраїнській науково-практичній конференції «Інтеграційний вибір

України: історія, сучасність, перспективи» (м. Вінниця, 10-11 квітня 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Predni vedecke povinky – 2012» (м. Прага, 27 серпня – 5 вересня 2012 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Розвиток освіти, науки. Економіки в умовах інтеграційних процесів» (м. Вінниця, 20-21 квітня 2017 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства» (м. Вінниця, 18-19 квітня 2018 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання економіки, обліку, фінансів та права» (м. Полтава, 9-10 листопада 2018 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Проблемні аспекти податкового стимулювання банківського інвестування в Україні»: (м. Ірпінь, 26-27 лютого 2019 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційні наукові дослідження: теорія, методологія, практика» (м. Київ, 22-23 лютого 2019 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасний стан та перспективи розвитку економіки, обліку, менеджменту, фінансів та права» (м. Полтава, 25-26 січня 2019 р.); Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції молодих учених «Економічний розвиток держави, регіонів і підприємств: проблеми та перспективи» (м. Львів, 23-24 квітня 2019 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасний стан та перспективи розвитку економіки, фінансів, обліку, менеджменту та права» (м. Полтава, 11-12 травня 2019 р.).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел з 291 найменування та додатків. Повний обсяг дисертації становить 416 сторінок комп'ютерного тексту, що містить 32 таблиці і 38 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано його мету та завдання, визначено об'єкт та предмет, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі «**Теоретичні основи формування інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки**» здійснено сутнісно-змістову характеристику формування ринку як об'єкта економічних відносин; розкрито теоретико-класифікаційний апарат дослідження його інфраструктури; обґрунтовано інституціональні засади формування ринку та його інфраструктури.

На основі теоретичних узагальнень розвинуто теоретико-класифікаційний апарат дослідження формування інфраструктури ринку шляхом удосконалення визначення «інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки» під якою пропонується розуміти сукупність інститутів, підприємств та організацій, що формують системи ділових відносин на ринку сільськогосподарської техніки, забезпечують перебіг ринкових процесів, сприяють взаємодії між ринковими суб'єктами та

впливають на рівень їх виробничо-господарської та фінансово-економічної діяльності. До основних функцій інфраструктурного забезпечення віднесено:

- сприяння суб'єктам ринку техніки у реалізації їх економічних інтересів;
- організаційне оформлення комерційно-господарських відносин;
- забезпечення юридичного, фінансового, страхового, контрольного обслуговування;
- вивчення кон'юнктури ринку, товарів, конкурентів, посередників, споживачів;
- торгівельна або інша комерційно-господарська діяльність;
- посередництво в реалізації та налагодженні комерційних зв'язків;
- надання відповідних послуг суб'єктам товарного ринку;
- використання можливостей транспорту, засобів зв'язку, складського господарства, паливно-енергетичного комплексу.

Ці функції виконуються відповідною розгалуженою структурою підприємств, організацій, установ - учасників товарного ринку (рис. 1).

Рисунок 1– Складові елементи формування інфраструктури ринку техніки

Формування сучасного ринку сільськогосподарської техніки відбувається під впливом попиту та пропозиції, як власне і будь-якого іншого товарного ринку. Проте, саме на ринку сільськогосподарської техніки, попит визначається не лише економічним потенціалом аграрних підприємств, а й наявними технологіями для виробництва конкурентоспроможної продукції. Нині в Україні на ринку сільськогосподарської техніки пропозицію

формують окремі підприємці, виробники вітчизняної техніки, офіційні представництва зарубіжних виробників.

У межах вивчення проблеми формування інфраструктури ринку техніки розширено семантичний апарат дослідження, розроблений у межах інституціонального підходу в економіці на основі базових категорій (інститут, норма, трансакційні витрати), що визначають рамки поведінки індивідів і економічних агентів та включають критерії порівняння, формальні та неформальні рамки взаємодії між учасниками ринку. Предмет інституційної економіки щодо інфраструктури ринку техніки визначений нами як вивчення системи динамічних відносин між взаємопов'язаними елементами інституційного середовища ринку техніки.

В результаті аналізу семантичного апарату неінституціональної економічної теорії, нами виділені структурні елементи інституційного середовища ринку техніки: інститути (формальні і неформальні правила, політичні, економічні, системи контрактації); угоди: організації, що діють на ринку і механізми їх взаємодії (ринкові та адміністративні).

У другому розділі «**Науково-методологічні засади дослідження інфраструктури ринку техніки**» обґрунтовано парадигму взаємодії суб'єктів на ринку техніки; розкрито науковий концепт конкуренції як системоутворювального елемента розвитку інфраструктури ринку техніки; розроблено методичні рекомендації з пошуку цільового сегменту ринку; розкрито інформаційну складову формування інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки з метою поглибленого вивчення економічних явищ та процесів на ринку сільськогосподарської техніки.

Оптимальність взаємодії є функцією відповідності діяльності суб'єкта з побудови взаємин з іншими суб'єктами даними закономірностям, тобто формування максимальної зони пізнаних закономірностей (рис.2).

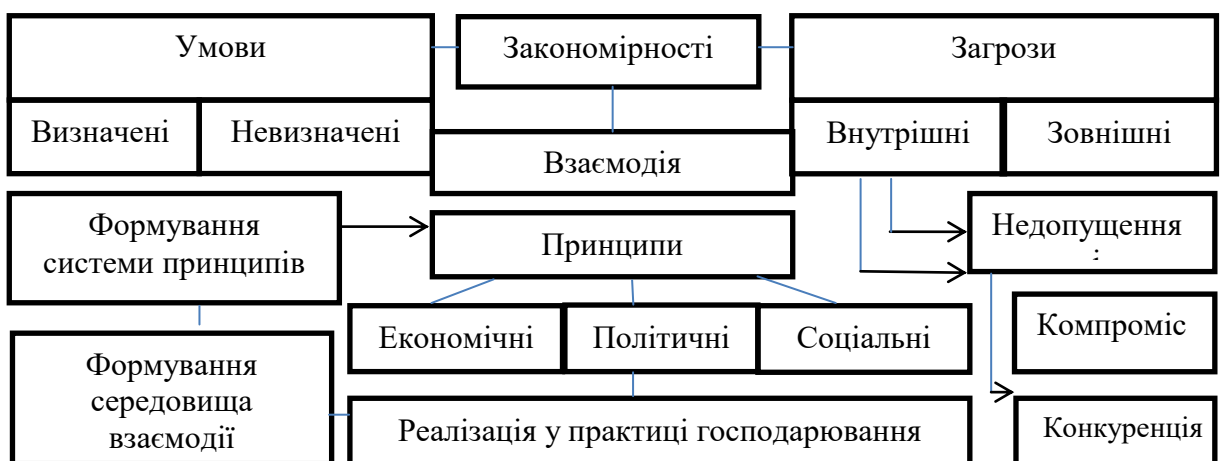

Рисунок 2 – Основні об'єкти дослідження взаємодії суб'єктів ринку

У процесі дослідження розвинуто концепцію поведінково-векторної взаємодії суб'єктів ринку техніки через розкриття полівекторного концепту

складових інфраструктури ринку, що представлена суб'єктами та об'єктами такого ринку та взаємозв'язками між ними з приводу формування попиту і пропозиції, купівлі-продажу, обміну технічними засобами, технологіями та сервісним обслуговуванням визначених елементів.

Для розв'язання проблем, що виникають при формуванні взаємодії суб'єктів ринку техніки у сільському господарстві, необхідно враховувати особливості середовища реалізації такої взаємодії (табл. 1).

Таблиця 1 Фактори, що впливають на взаємодію суб'єктів ринку техніки у сільському господарстві

Природні та регіональні особливості	Соціально-економічні особливості	Організаційно технічні особливості
Розміщення аграрного виробництва та об'єктів його інфраструктури Наявність родючих ґрунтів та їх якість Наявність водних ресурсів, кліматичні особливості Розміщення основних споживачів інших суб'єктів ринку Розвиток дорожньої і транспортної інфраструктури	Стійкий попит на продукцію Багатоукладність сільської економіки Різноманітність організаційно-правових форм господарювання та управління Розвиток міжгосподарської кооперації і агропромислової інтеграції Нерівномірні надходження і збут аграрної продукції	Сезонність виробництва Просторова розосередженість виробництва Особливості спеціалізації і концентрації аграрного виробництва Облік і використання на виробництві біокліматичного потенціалу Необхідність використання ручної праці Використання готової аграрної продукції на потреби підприємства

Фундаментально-економічний аналіз категорії «взаємодія» дозволив нам систематизувати сукупність уявлень про взаємодію на ринку, об'єднавши їх в кілька груп: зв'язок між явищами; зв'язок, в процесі якої відбувається зміна різних його сторін; динамічна система змінюються, тому змінюються відносини між взаємопов'язаними системами.

Незважаючи на деякі відмінності в трактуванні поняття «взаємодія», сутність соціально-економічної взаємодії може бути представлена як обмінний процес, в результаті якого взаємодіючі сторони приймають конкретне рішення. Основними учасниками конкурентних відносин на ринку техніки є його суб'єкти в особі: підприємств-виробників техніки і запасних частин до неї; організацій товаропровідної мережі (оптової, роздрібною та дрібно роздрібною); організацій з підготовки кадрів; спеціалізованих інформаційних видань та ін. Конкуруючими між собою організаціями стають тільки ті, що мають пересічні фундаментальні або реалізовані ніші. Типологічна класифікація взаємодії суб'єктів ринку техніки наведена у таблиці 2.

Таблиця 2 Типологічна класифікація взаємодії суб'єктів ринку техніки

Класифікаційна ознака	Характеристика типу взаємодії
Ступінь спільності	Суб'єкти, що взаємодіють на ринку техніки представляють собою індивідуальних гравців або можуть бути об'єднаними за певними інтересами (взаємодія відбувається між індивідами, організаціями та державою)
Суб'єкти взаємодії	До основних суб'єктів взаємодії належать: торгівельні підприємства та організації; комерційно-посередницькі організації; організації з надання юридичних та інформаційних послуг, кадрового, техніко-технологічного, маркетингового забезпечення, логістики, контролюючі організації та інші
Опосередкованість взаємодії	Взаємодія відбувається за участю або без участі суб'єктів ринку техніки (виконується посередницька функція щодо мети взаємодії)
Географічна ознака	Визначаються територіальні межі здійснення взаємодії (міжнародна, національна, міжрегіональна та регіональна)
Ступінь антагоністичності діяльності суб'єктів	Відображає прагнення суб'єктів ринку техніки використовувати однотипні обмежувальні ресурси при взаємодії (конкурентна, партнерська та змішана взаємодія)
Орієнтованість на взаємодію з певними суб'єктами	Наприклад, взаємодія між виробниками на ексклюзивні поставки техніки через дистриб'ютора (переважно взаємодія з визначеними суб'єктами)
Тривалість взаємодії	Орієнтація на вирішення тактичних або стратегічних завдань взаємодії (короткочасна або довгострокова)
Передача прав власності	Право власності на предмет обміну або на засіб виробництва (купівля продаж товару / послуг, організація спільних виробництв)
Фізична основа	Товарно-грошові або інформаційні відносини, що мають прояв у матеріальній або інформаційній взаємодії

Економічне значення ринку техніки обумовлює потребу формування інфраструктурних взаємозв'язків, в тому числі і через регулювання взаємодії. Визначено, що взаємодія суб'єктів ринку техніки знаходиться під впливом:

- 1) загальних законів і принципів економіки (наприклад, закони попиту, пропозиції, конкуренції, вартості та ін.);
- 2) окремих законів і принципів економіки (наприклад, існування різних типів споживачів і можливість формування їх поведінки та ін.);
- 3) специфічних закономірностей взаємодії, до яких віднесено: наявність предмета і ефекту обміну; контакт учасників обміну; залежність виду, способу і методу взаємодії від різних факторів зовнішнього і внутрішнього характеру (рівень конкуренції, бар'єри входу на ринок і виходу з нього, частка на ринку, ресурсний потенціал, місце розташування та ін.);

залежність ефективності рішень від можливості ведення спільних справ в конкретній обстановці (своєчасність, навички комунікації тощо).

Доведено, що характер конкурентних відносин на ринку техніки багато в чому залежить від чинників їх формування і способів ведення конкурентної боротьби. У зв'язку з цим, з метою переходу від емпіричного до теоретичного рівня аналізу нами, з використанням прийому класифікації, виділені різні види конкуренції (табл. 3), що дають їй багатоаспектну характеристику.

Таблиця 3 Різновидова характеристика конкуренції на ринку техніки

Класифікаційна ознака	Вид конкуренції	Характеристика конкурентних відносин
Географічні межі фундаментальної ніші	Глобальна (міжнародна)	Виникають в разі функціонування суб'єктів на ринках різних країн
	Національна (регіональна, локальна)	Виникають в разі функціонування суб'єктів у межах однієї держави або конкретного регіону цієї держави
Використання ціни в якості домінуючого фактора	Цінова	Базуються на пріоритетності цінового фактора
	Нецінова	Базуються на використанні нецінових факторів. Використовують фактори накопичених умінь і ресурсів
Характер реалізації за асортиментом	Функціональна	Виникають через можливість задоволення однієї і тієї ж потреби різними товарами
	Видова	Відбувається на рівні товарів-аналогів, синонімів різних фірм або однієї фірми і мають різні характеристики
	Предметна	Відбуваються на рівні товарів заміників різних фірм
Правова основа	Добросовісна	Здійснюються в рамках правових та інших норм
	Недобросовісна	Здійснюються за рамками законодавчих і етичних норм і правил
Цільова спрямованість конкурентних відносин	Конструктивна	Спрямовані на досягнення переваг споживача, а також економічних вигід організації
	Вільна	Заперечують продуктивну роль соціальних норм і правил
	Конфронтаційна	Спрямовані на усунення суперника
Сфера перетину фундаментальних ніш	Міжгалузєва	Виникають з приводу розподілу ресурсів між галузями економіки
	Внутрішньогалузєва	Виникають з приводу розподілу ресурсів всередині галузі

У дисертації визначено, що конкурентне середовище слід розглядати як частину інституційного середовища, яке може бути представлене як система відносин конкурентної взаємодії, утворена сукупністю факторів й конкурентних сил, що визначають характер конкурентної боротьби, її інтенсивність і стратегію.

Вважаємо, що на розвиток горизонтальних систем взаємодії на ринку техніки впливають такі чинники: можливість зниження витрат на транспортування; доступ до маркетингового каналу іншої компанії, що збільшує швидкість надходження товару на ринок і забезпечує додаткову конкурентну перевагу.

Щодо інформаційної складової формування взаємодії суб'єктів на ринку техніки, то актуальним питанням є не лише застосування інформаційних технологій на практиці, але, насамперед, підвищення їх ефективності, що уможлиблюється створенням в системі агропромислового комплексу інформаційно-консультаційних та інноваційних служб.

Визначено, що властивість ринку, яка характеризує досконалу конкуренцію забезпечує нівелювання впливу окремих його учасників на ситуацію щодо формування ринкових цін. При цьому основними характеристиками становища на ринку є: нелімітованість учасників ринку; їх максимальна поінформованість про кон'юнктуру ситуацію на ньому; спорідненість продукції, вільне входження та вихід виробника нової продукції.

У третьому розділі **«Розвиток ринку сільськогосподарської техніки та його інфраструктурного забезпечення»** здійснено аналіз сучасного стану ринку сільськогосподарської техніки й визначено тенденції розвитку його інфраструктурного забезпечення; проведено оцінку процесу відтворення технічних засобів як передумови ефективного розвитку інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки; розкрито функцію агрострахування в інфраструктурному забезпеченні розвитку ринку сільськогосподарської техніки.

В процесі дослідження виявлено, що сучасний розвиток вітчизняних агропідприємств визначається тенденцією до зростання обсягів виробництва продукції сільськогосподарських культур, що вимагає залучення більшої кількості техніки.

Загалом за 2015-2018 рр. ринок сільськогосподарської техніки в Україні розширився майже у тричі. Розвиток ринку техніки є однією з головних передумов впровадження останніх світових і вітчизняних інноваційних розробок та технічних рішень, що підвищують конкурентоспроможність аграрної галузі.

Дослідженнями встановлено, що ємність вітчизняного ринку техніки аграрного сектору економіки формується за рахунок трьох основних джерел надходження її пропозиції – власного і закордонного виробництва та технічних засобів, а також агрегатів, що були уже у використанні у виробничому процесі.

Аналіз фактичної структури і динаміки руху наявних основних видів техніки у сільськогосподарських підприємствах України свідчить про тенденцію щодо їх скорочення впродовж останніх років, як через відсутність достатнього фінансового ресурсу для оновлення, так і через чималу частку

використання застарілих моделей зі значним фізичним і моральним зношенням.

У роботі визначено організаційно-економічні засади техніко-технологічного оновлення аграрного виробництва для забезпечення виробництва конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції на внутрішніх і зовнішніх ринках, що передбачають: визначення комплексу взаємопов'язаних чинників забезпечення техніко-технологічного оновлення та розширення аграрного виробництва на основі інноваційного розвитку.

Враховуючи той факт, що в середньому хоча б кожні 5-8 років потрібно оновлювати техніку, наприклад, трактор, то в Україні із наявної їх кількості 132,7 тис шт річна потреба ринку сягає 16,6-26,5 тис штук. Вітчизняне ж виробництво покриває менше п'ятої частини потреби в їх оновленні. Подібна ситуація складається і для багатьох інших видів техніки. Тому нині на ринку техніки для аграрного сектору економіки досить значну частку займає продукція імпорту (рис. 3).

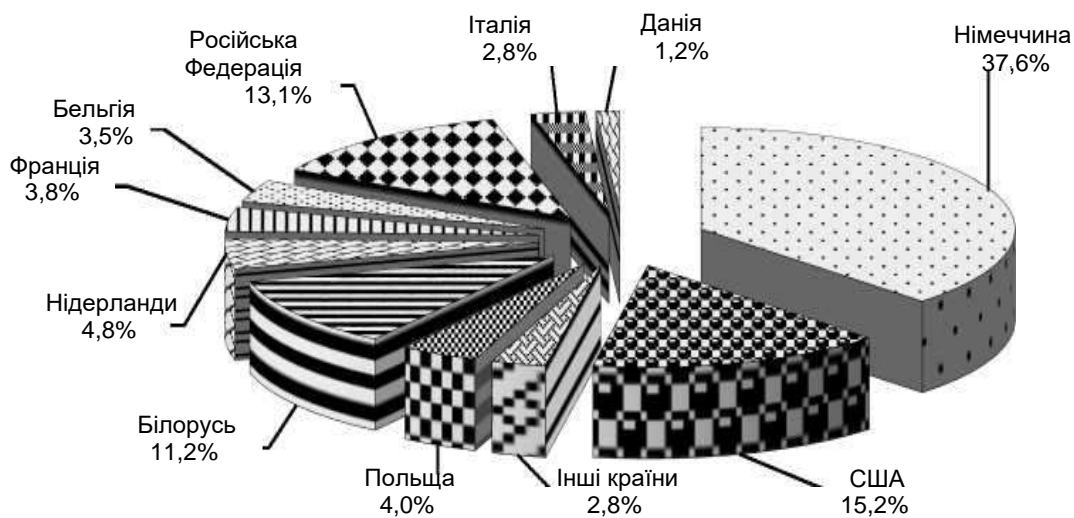

Рисунок 3 – Географічна структура імпорту сільськогосподарської техніки України у 2012-2017 рр.

Географічна структура імпорту сільськогосподарської техніки протягом 2012-2017 рр. свідчить про суттєву перевагу імпорту техніки з Німеччини (37,6%), США (15,2%) та Білорусі (11,2%). При цьому на вітчизняному ринку пропонується близько 70% імпортової техніки і лише 30% складає техніка українського виробництва у загальному обсязі.

Визначено, що висока вартість іноземної сільськогосподарської техніки залишається основною перешкодою на шляху повного завоювання західними виробниками популярності серед вітчизняних сільгоспвиробників. Так, у 2017 р. в сумарному загальносвітовому обсязі експортних поставок агротехніки (без тракторів) частка Німеччини склала 17,3%, США – 13,4%,

Китаю – 8,9% відсотки. Таким чином, сукупна частка трьох лідерів країн-експортерів сільськогосподарських машин дорівнювала майже 40 відсотків. При цьому частка ТОП 10 країн-експортерів перевищила 70% (табл. 4).

Таблиця 4 Об'єм експорту сільськогосподарської техніки за країнами-експортерами, 2017р.

Країна	Об'єм поставок, млн дол. США	Частка в експорті накопиченим підсумком, %
Всього	32762,4	-
Німеччина	5 672,7	17,3
США	4 376,1	30,7
Китай	2 916,8	39,6
Італія	2 583,2	47,5
Нідерланди	1 922,6	53,3
Франція	1 567,2	58,1
Бельгія	1 482,3	62,6
Канада	1 154,0	66,2
Польща	849,1	68,7
Великобританія	830,9	71,3
Австрія	770,7	73,6
Данія	709,0	75,8
Швеція	565,8	77,5
Чехія	544,0	79,2
Японія	489,4	80,7

Найбільшу частку у вартості всього імпорту техніки для аграрного виробництва України становлять: трактори і машини або механізми для збирання, обмолоту сільськогосподарських культур; газоно- та сінокосарки; машини для сортування сільськогосподарських продуктів.

Пропозиція вітчизняних заводів-виробників є значно меншою за потреби аграрного сектору економіки України для відтворення і розвитку його матеріально-технічної бази. Крім того, вітчизняна техніка не витримує конкуренції із зарубіжними аналогами за якістю, надійністю і продуктивністю.

У сучасних умовах розвитку ринку сільськогосподарської техніки потребує реалізації інноваційна складова процесу відтворення. Зростання рівня забезпеченості матеріально-технічними ресурсами дає змогу підвищувати рівень механізації та сприяє інтенсифікації виробництва в галузях сільського господарства.

Кількісний склад основних видів сільськогосподарської техніки в Україні наведено в таблиці 5.

Таблиця 5 Кількісний склад основних видів сільськогосподарської техніки в Україні, од

Види технічних засобів	2013р.	2014р.	2015р.	2016р.	2017р.	2017р.до 2013р., %
Трактори	150740	146004	130811	127852	132686	88,0
Вантажні та вантажно-пасажирські автомобілі	104367	99298	87307	83567	85417	81,8
Причепи та напівпричепи	82295	78094	69032	66570	67928	82,5
Плуги	51981	51349	47933	47336	49306	94,9
Культиватори	76709	75695	69452	69474	71659	93,4
Борони	227505	218290	200017	193950	192029	84,4
Машини посівні та для садіння	76601	74851	69244	69322	71290	93,1
Розкидачі гною і добрив	20611	20918	19997	20286	21634	105,0
Дощувальні машини	4314	4349	3723	3815	4103	95,1
Машини і пристрої для поливу	1277	1411	1333	1401	1555	121,8
Машини для захисту с/г культур	18531	19374	18232	18739	20227	109,2
Сінокосарки	11522	11571	10920	10733	11283	97,9
Жатки валкові	14721	14545	13485	13595	14477	98,3
Комбайни зернозбиральні	31997	30061	27196	26735	27366	85,5
Комбайни кукурудзозбиральні	2131	2009	1784	1634	1534	72,0
Комбайни кормозбиральні	6731	6098	5274	4982	4861	72,2
Комбайни льонозбиральні	298	259	209	187	190	63,8
Комбайни картоплезбиральні	1632	1483	1276	1215	1239	75,9
Техніка для після урожайних робіт	19960	20061	19164	19217	20452	102,5
Доїльні установки та апарати	11216	11195	10476	10232	10305	91,9
Машини і механізми для приготування кормів	3658	3793	3574	3745	4117	112,5
Роздавачі кормів для великої рогатої худоби	4136	3960	3561	3484	3465	83,8
Роздавачі кормів для свиней	2538	3639	3364	3452	3140	123,7

Таблиця 6 Динаміка виручки найбільших компаній-виробників сільськогосподарської техніки у світі, млрд дол США

Найбільші компанії-виробники сільськогосподарської техніки	Роки			
	2014	2015	2016	2017
AGCO	10,79	9,72	7,47	7,41
JohnDeere&Co	37,80	36,07	28,86	26,64
Kubotacorp	14,13	15,09	14,44	3,53
CNH Industrial	34,23	32,96	26,38	25,33
Claas	5,08	5,07	4,26	4,02

Компанія «JohnDeere» випускає не лише сільськогосподарську техніку, але також будівельні і лісозаготівельні машини, а наведена в таблиці 6 виручка є сумарною по всіх сегментах виробленої компанією техніки. Однак фірми «AGCO» і «Claas» спеціалізуються виключно на агротехнічному обладнанні.

Таким чином, спираючись на представлені в табл.6 дані, ми можемо зробити висновок, що за підсумками 2017 р. частка однієї лише компанії AGCO в сумарному обсязі продажів на світовому ринку сільгосптехніки склала більше 7 відсотків. В цілому ж частка лідерів ринку оціночно становить понад 60% від сукупної ємності глобального ринку даної продукції.

Лідерами у галузі сільськогосподарського машинобудування є транснаціональні корпорації, які мають власні виробничі активи по всьому світу. Вибір розміщення виробничої бази компанії ґрунтується, переважно, на її близькості до території активного ведення сільськогосподарських робіт та розвиненого землеробства. Так, до корпорації «Claas» входить 14 заводів, розташованих в Європі, Азії та Америці. Перевагами, що належать до кожного з перерахованих лідерів є такі, як: ефект масштабу виробництва та володіння передовими технологіями. Відповідно, вони мають незрівнянно більш широкі можливості для освоєння нових ринків, порівняно з крупними локальними виробниками на ринку техніки.

Функцію науково-методичного забезпечення вітчизняних агротехнологій у виробничих умовах виконує система науково-дослідних галузевих установ і заклади вищої освіти, координованих Національною академією аграрних наук України, Міністерством освіти і науки України, Кабінетом Міністрів України. Істотну роль у такому забезпеченні відіграють також наукові підрозділи вітчизняних і зарубіжних комерційних приватних фірм. З розвитком ринкових відносин в аграрному секторі економіки пріоритет у забезпеченні сільськогосподарських підприємств технічними і матеріальними засобами належить приватним комерційним і виробничим фірмам вітчизняного і зарубіжного походження.

Базовими підприємствами, які мають можливість надавати послуги з обслуговування на ринку техніки є ремонтно-транспортні об'єднання, з яких нині 140 займаються ремонтом сільськогосподарської техніки й обладнання, 63 – надають механізовані послуги в рослинництві та тваринництві, 85 – забезпечують транспортні послуги, а 34 – спеціалізуються в дорадництві. Нині виникає необхідність реформувати діяльність агротехсервісних підприємств, підвищити якість і оперативність їх роботи, зменшити витрати на організацію їх діяльності, впроваджувати нові ефективні форми і засоби взаємодії з сільськогосподарськими товаровиробниками.

Вважаємо, що реалізація потенційних можливостей формування інфраструктури має передбачати створення і функціонування сучасного ринку аграрного страхування з відповідними інноваційними страховими продуктами, які за своїми кількісними й якісними параметрами будуть задовольняти майнові інтереси аграріїв у страховому захисті.

У четвертому розділі роботи «**Організаційно-економічний механізм розвитку інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки в Україні**» здійснено аналіз системи державного регулювання та підтримки формування інфраструктури ринку техніки в Україні з метою обґрунтування організаційно-економічного механізму формування інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки; визначено рівень організації лізингових операцій на ринку сільськогосподарської техніки як форми залучення ресурсів для модернізації та розвитку аграрного сектору економіки; обґрунтовано маркетингові інструменти управління у формуванні інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки.

Основними принципами державної політики щодо розвитку ринку техніки та формування його інфраструктури визначено:

- забезпечення рівних умов конкуренції із зарубіжними виробниками сільгосптехніки;
- створення сприятливих фінансових і організаційних умов для розвитку експорту сільськогосподарських машин;
- стимулювання зростання витрат на НДДКР з обов'язковим залученням до їх проведення наукових організацій;
- вдосконалення системи підготовки кадрів для аграрного сектору економіки в цілому та сільськогосподарського машинобудування зокрема;
- стимулювання розвитку виробництва компонентної бази для виготовлення сільськогосподарської техніки.

У сучасних умовах господарювання виникає необхідність удосконалення організаційних засад та реалізації економічного механізму формування системи стратегічних рішень для ефективного функціонування інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки та технічного сервісу, здійснення лізингових операцій тощо.

Механізм державної підтримки сільськогосподарського машинобудування відображено на рисунку 4.

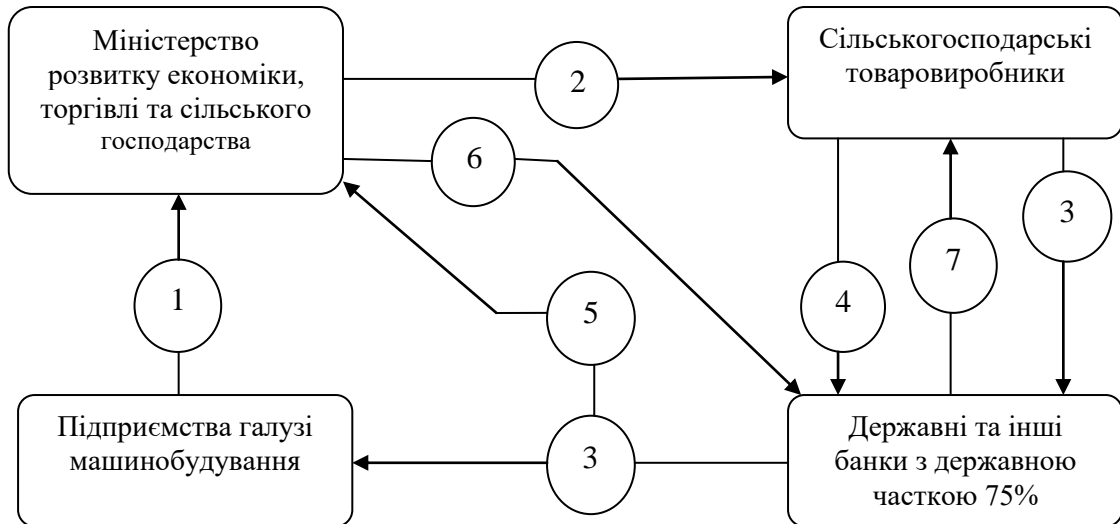

Рисунок 4 – Організаційно-економічний механізм державної підтримки сільськогосподарського машинобудування

1– машинобудівні підприємства подають заявки на участь у державних програмах;

2 – Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства формує Перелік сільськогосподарської техніки, вартість якої частково компенсуватиметься аграріям з бюджету;

3 – виробник сільськогосподарської продукції здійснює оплату машинобудівникам за техніку та обладнання, які входять до Переліку, через державні та інші банки з державною часткою 75%: Ощадбанк, Укрексімбанк, Приватбанк, Укргазбанк;

4 – виробник сільськогосподарської продукції відкриває рахунок в одному із зазначених банків та подає йому заявку та пакет документів (копія платіжного доручення, акт приймання-передачі техніки та обладнання, свідоцтво про державну реєстрацію техніки (якщо техніка підлягає обов'язковій державній реєстрації));

5 – державний банк надає Міністерству розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства інформацію щодо суми коштів, що підлягає частковій компенсації;

6 – Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства формує реєстр сільськогосподарських товаровиробників та у межах обсягу відкритих асигнувань на підставі реєстру перераховує кошти державному банку;

7 – Банк перераховує кошти компенсації за техніку в межах 20% на поточні рахунки виробника сільськогосподарської продукції.

Сучасний рівень розвитку фінансової складової інфраструктурного розвитку ринку сільськогосподарської техніки не можна вважати достатнім, не стільки через наявну кількість працюючих фінансових установ, у тому

числі банківських підрозділів, а й через відсутність належного рівня їх розвитку.

Однією з можливостей залучення інвестицій для закупівлі техніки є лізинг. Станом на початок 2018 р. 551 установа мала право на надання послуг з фінансового лізингу (зокрема, 280 фінансових компаній, 88 банків та 183 юридичні особи, які не є фінансовими установами).

За даними Українського об'єднання лізингодавців (УОЛ), станом на грудень 2017р. було близько 40 активних лізингових компаній, та лише деякі з них укладали нові договори. Близько 70% нового бізнесу лізингового ринку в Україні формують 16 членів УОЛ.

Аналіз діяльності лізингових компаній в Україні за предметами лізингу свідчить, що 61% – становлять транспортні засоби (легкові та вантажні автомобілі), 19% – сільськогосподарська техніка (50% трактори, 25% зернозбиральні комбайни і 25% оброблювальна техніка) та 19% – інші види техніки, що використовуються переважно у сфері будівництва, промислового устаткування та нерухомості.

Більшість отримувачів лізингових послуг є юридичними особами (90%) і лише 10% – це фізичні особи. Приблизно 70% активних клієнтів лізингу – це малі сільськогосподарські підприємства. Процентні ставки у гривнях за лізинговими угодами становлять 25-30%, а з прив'язкою до курсу долара США в середньому становлять 10-12 відсотків. Структура лізингового портфелю України в розрізі галузей економіки, станом на 31.12.2017 р. представлено на рис. 5.

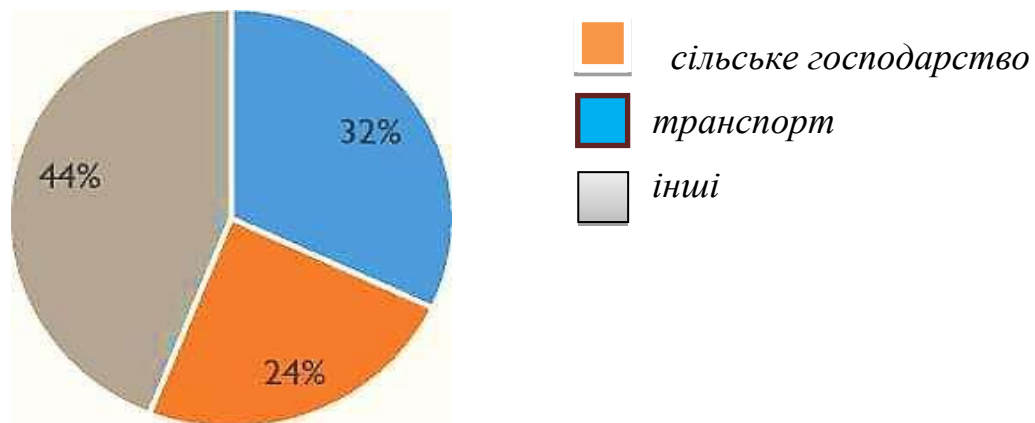

Рисунок 5 – Структура лізингового портфелю в розрізі галузей економіки України, станом на 31.12.2017 р.

Вважаємо, що покращенню ситуації на ринку лізингових послуг сприятиме розширення джерел фондування лізингових компаній. Як свідчить досвід діяльності лізингових компаній, зокрема, в третьому кварталі 2017 р. Європейським банком реструктуризації і розвитку вперше за його історію було надано кредит в розмірі 550 млн грн для фінансування потреб малого та

середнього бізнесу в Україні, що сприяло приросту лізингового портфелю компаній («Ленд Ліз», «Теком-Лізинг», «ОТП-Лізинг» на 62, 38 та 28% відповідно).

Лізингодавці та сільськогосподарська техніка, що надається ними на умовах лізингу представлені у табл. 7.

Таблиця 7 Лізингодавці та сільськогосподарська техніка, що надається ними на умовах лізингу

Компанія	Основні партнери
УКРАГРОЛІЗИНГ	ХТЗ, Беларусь, Сварог, Horsch-Агросоюз
Раффайзен Лізинг Аваль	Vaderstad, Fendt, Challenger
UNICREDIT	Horsch, Krone, YTO, Challenger
ОТР Leasing	Fendt, Challenger, АСТРА
Євро Лізинг	MTЗ, CLAAS, MASSEY FERGUSON, John Deer
VAB Лізинг	Challenger, MTЗ, Фотон
СГ Еквілмент Лізинг	New Holland, Quivogne, Lemken, Gherardi
КредитЄвропа Лізинг	АМАКО
Українська Лізингова	MASSEY FERGUSON
Ленд-Ліз	MTЗ, YTO, HORSCH, АГРОРЕСУРС, ДОН-ЛАН, ІНТЕРА-ГРОТЕХ
Трак Фінанс	Arnazone, CASE, Fendt, Geringhoff, LEMKEN, Massey Ferguson, Gregoire Besson, Gherardi, NEW HOLLAND, JOHN DEERE, Kuhn
Украгропостач	Гомсільмаш, Бобруйськсільмаш, Лідагромаш
Альфа Банк	АМАКО

В аграрному секторі економіки ефективну взаємодію сировинних, виробничих, логістичних, сервісних ланцюгів забезпечує система маркетингового управління. Маркетингова діяльність в аграрному секторі економіки України знаходиться на перших фазах формування, порівняно із зарубіжними країнами та не повною мірою забезпечує потреби економічної діяльності в аграрному секторі економіки України.

У практиці вітчизняного агрогосподарування має місце ситуація, коли вітчизняні товаровиробники сільськогосподарської техніки, а також обслуговуючі, технічні і сервісні підприємства не повною мірою надають значення та недооцінюють функції маркетингової служби та її роль у формуванні сучасної інфраструктури ринку техніки в Україні. Це суттєво впливає на ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств, значною мірою обмежує виконання ними основних функцій та зосереджується, у переважній більшості випадків, на продажі технічних засобів, наданих послуг та значно менше на рекламних заходах з виробництва товарів. Початковим етапом для діяльності є аналіз ринкових можливостей, вибір цілей в розрахунку на певний ринковий сегмент.

Найважливіший етап в схемі маркетингового управління, що є основою, яка визначає правильність прийняття всіх наступних рішень – аналіз ринкових можливостей (рис. 6).

Рисунок 6 – Аналіз ринкових можливостей щодо прийняття рішення на ринку сільськогосподарської техніки

Потреба пошуку та застосування інноваційних методів розв’язання проблем технічного оновлення та модернізації технологічних процесів в аграрному секторі економіки, необхідність впровадження в господарську діяльність підприємств сучасних управлінських рішень щодо техніко-технологічного забезпечення виробничих процесів, зумовлюють доцільність розробки та обґрунтування наукових засад формування багатопрофільних утворень, що спеціалізуються на наданні маркетингових послуг для виробників сільськогосподарської продукції з урахуванням світового досвіду.

У п’ятому розділі «Удосконалення засобів формування ринку техніки на інноваційних засадах» обґрунтовано стратегічні засади розвитку інфраструктури ринку техніки на інноваційних засадах; розроблено пропозиції щодо формування інтегрованих об’єднань як на пряму інноваційно-інфраструктурного розвитку; обґрунтовано перспективи удосконалення системи управління розвитком інфраструктури ринку техніки на основі логістичного підходу та забезпечення конкурентоспроможності на ринку вітчизняної сільськогосподарської техніки.

Обґрунтовано стратегічні напрями розвитку інфраструктури ринку техніки, до яких належать: розробка та реалізація системи заходів щодо формування конкурентного середовища на ринку техніки; формування ефективних джерел інвестицій для виробництва вітчизняного техніко-технологічного обладнання та активізації розвитку машинобудування; реалізація кадрово-інноваційної складової інфраструктурного розвитку через співпрацю з вищими навчальними закладами; гарантування технологічної безпеки, вітчизняного створення сприятливих умов для інноваційно-технічного розвитку та науково-прикладної діяльності.

В основі стратегічного розвитку інфраструктури ринку техніки лежить потреба забезпечення сільськогосподарських товаровиробників високоефективною технікою та обладнанням й розширення ринків збуту вітчизняної техніки. Досягнення стратегічних цілей можливе при поетапній реалізації низки завдань (рис.7).

Рисунок 7– Поетапність забезпечення конкурентоспроможності на ринку сільськогосподарської техніки України

Комплекс тарифних, нетарифних заходів та компенсаційної підтримки виступає інструментарієм по досягненню стратегічних цілей розвитку ринку техніки, який покликаний забезпечити вітчизняним товаровиробникам рівні конкурентні умови із зарубіжними виробниками на внутрішньому і зовнішніх ринках, передбачає реалізацію визначених цілей у кілька етапів.

Вважаємо, що високорозвинена система інфраструктури для ефективного функціонування ринку техніки повинна мати такі ознаки:

- довговічність, що означає можливість тривалого використання інфраструктурних об'єктів та виконання ними усіх базових функцій;

- адаптивність – показує спроможність функціонування в умовах зміни економічних, політичних чи соціальних умов;

- споживча адаптованість – базується на відповідності потреб споживача з їх спроможністю за рівнем витрат на придбання техніки, що має підґрунтям параметри впливу на формування споживачих запитів;

- нормативно-правова урегульованість – регулювання ринкових процесів, з одного боку, а також – відносини між суб'єктами економічної діяльності, сприяння розвитку наявних взаємозв'язків та надання можливості розвитку нових;

- інноваційність – надання можливостей інноваційного розвитку через доступність до новітніх розробок та передових досягнень науки шляхом формування інтегрованих інфраструктурних взаємозв'язків між науковою, посередницькою та виробничими сферами.

Науково обґрунтованим у формуванні ефективної системи матеріально-технічного забезпечення формування інфраструктури ринку техніки є застосування логістичного підходу, що приводить до регулювання матеріальних потоків. До переваг використання логістичного підходу варто віднести: зменшення витрат на внутрішньовиробниче транспортування; раціональніше використання виробничих приміщень; оптимізацію завантаження і вивантаження різнопланових вантажів та маршрутів руху транспорту при доставці продукції споживачеві; своєчасну поставку продукцію в необхідному обсязі та відповідної якості надходження матеріально-технічних ресурсів у будь-який час, за умови, що рівень запасів не перевищить цільові показники та не знизиться нижче мінімально допустимого рівня.

З метою обґрунтування доцільності побудови інтегрованої моделі кластерного типу для підвищення ефективності функціонування вітчизняних виробників техніки та забезпечення сільськогосподарських підприємств сучасними, високоякісними технічними засобами нами здійснено порівняльний аналіз традиційних вертикально інтегрованих структур та інтегрованих утворень кластерного типу, що свідчить про наявність низки переваг інтегрованих структур кластерного типу, а саме: наявність загальної координації за визначеними напрямками діяльності підприємств-учасників; розвинена спеціалізація, диференціація, інноваційність виробництва; ведення діяльності в межах визначеного регіону; високий рівень руху робочої сили, технологічний та інформаційний обмін економічний результат формується в межах кластера, за сукупністю галузей.

Запропоновано модель багатовекторних взаємозв'язків у межах інтегрованого інфраструктурного квазіоб'єднання (рис. 8), що підкреслює доцільність вивчення усіх складових формування інфраструктури, а також взаємодоповнюваність та взаємозалежність між ними.

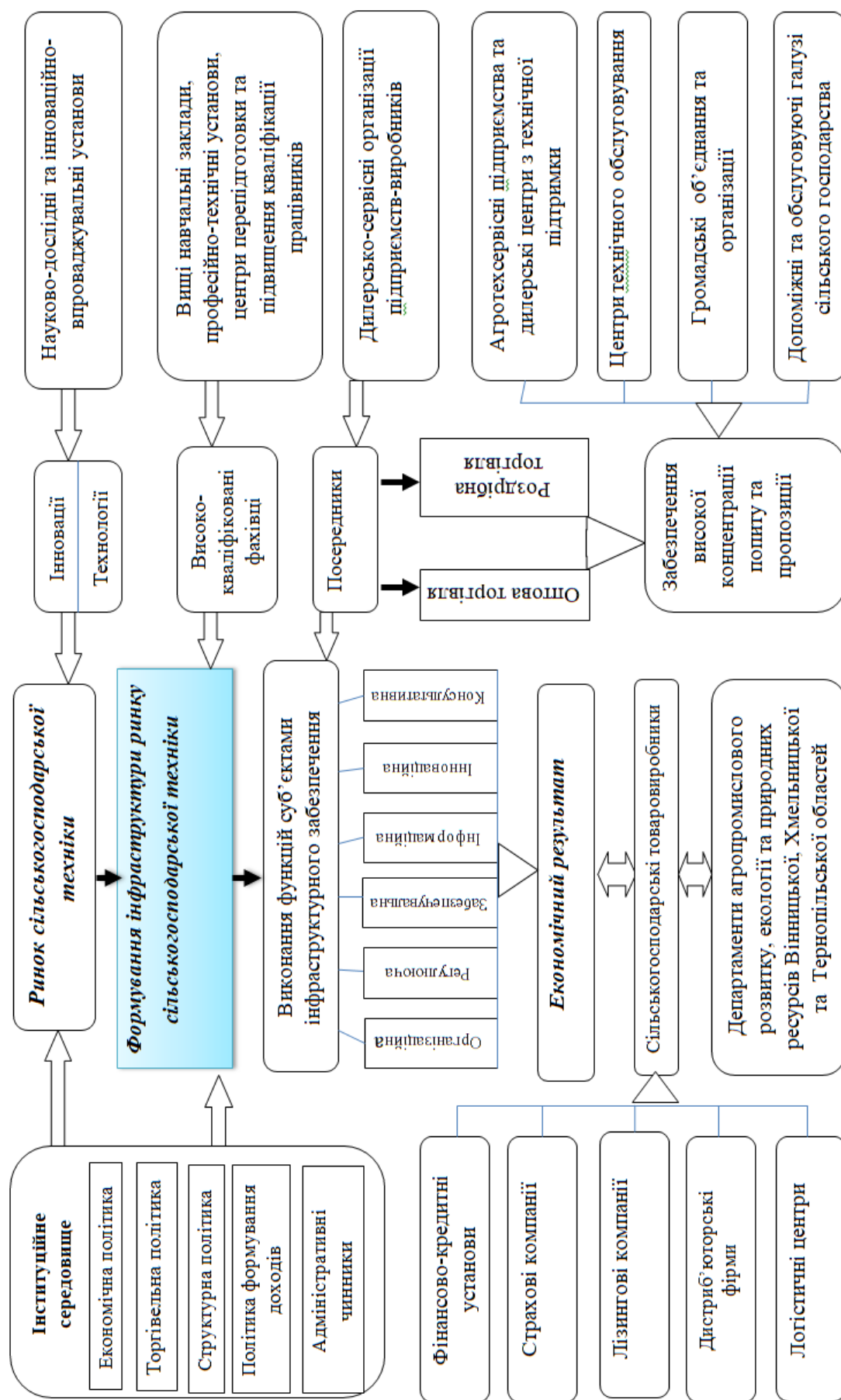

Рисунок 8 – Модель багатовекторних функціональних взаємозв'язків у межах інтегрованого інфраструктурного квазіоб'єднання кластерного типу «Поділля - АГРОТЕХ»

Для побудови інтегрованого інфраструктурного квазіоб'єднання обрано регіон Поділля, що відзначається сприятливими природно-кліматичними та геоморфологічними умовами для ведення сільськогосподарського виробництва. Регіональні особливості, зумовлені потужним виробничим потенціалом створюють передумови для розвитку інфраструктурних об'єктів ринку сільськогосподарської техніки та слугують катализатором стійкого економічного розвитку аграрного сектору економіки. Запропонована модель може бути інтерпретованою для інших регіонів України.

Вважаємо, що для розв'язання проблеми логістичної та транспортної мережі доцільним є формування регіональних хабів аграрної логістики (ХАБ), що здійснюють діяльність пов'язану з прогнозуванням потоків вантажів у визначеному регіональному просторі, оптимізують проходження доставки товарів, аналізують та пропонують альтернативні маршрути товароруку та забезпечують організацію найоптимальніших варіантів доставки вантажів з економічної точки зору.

Формування регіональних ХАБів аграрної логістики доцільно проводити за такими етапами:

- організаційний – передбачає окреслення кола учасників для обслуговування, визначення постачальницьких ланцюгів та формування організаційної структури та функціональних зв'язків в межах ХАБу;
- технологічний – включає розробку технологічних карт, інформатизованої системи документообігу, що побудована на основі сукупності даних про переміщення вантажів та учасників процесу логістики;
- функціональний, має на меті сталу співпрацю з клієнтами й формування кінцевого логістичного ланцюга за визначеною схемою доставки товарів.

За результатами дослідження виділено додаткові причини, що сприяють формуванню конкурентного середовища на ринку сільськогосподарської техніки:

- форми і стадії розвитку ринку техніки визначають стан товарообміну і грошового обігу;
- економічна свобода у виборі видів, форм діяльності (чим вищий ступінь економічної свободи, тим жорсткіший характер має конкуренція в прагненні до посилення монопольних позицій);
- поділ і кооперація праці служить для економічних суб'єктів засобом диференціювання своєї продукції, що дозволяє говорити про створення в поданні споживача різної корисності товару;
- ресурсний потенціал галузі і окремих організацій з точки зору реалізації масштабів діяльності, географічних меж, вертикальних і горизонтальних зв'язків, рівня освоєння сучасних технологій, здатності до адаптації і розвитку;

– державне і територіальне регулювання ринку через систему політичних і економічних інститутів, яке в значній мірі визначає структуру конкуренції.

На рисунку 9 зосереджена блок-схема формування конкурентного середовища на ринку сільськогосподарської техніки.

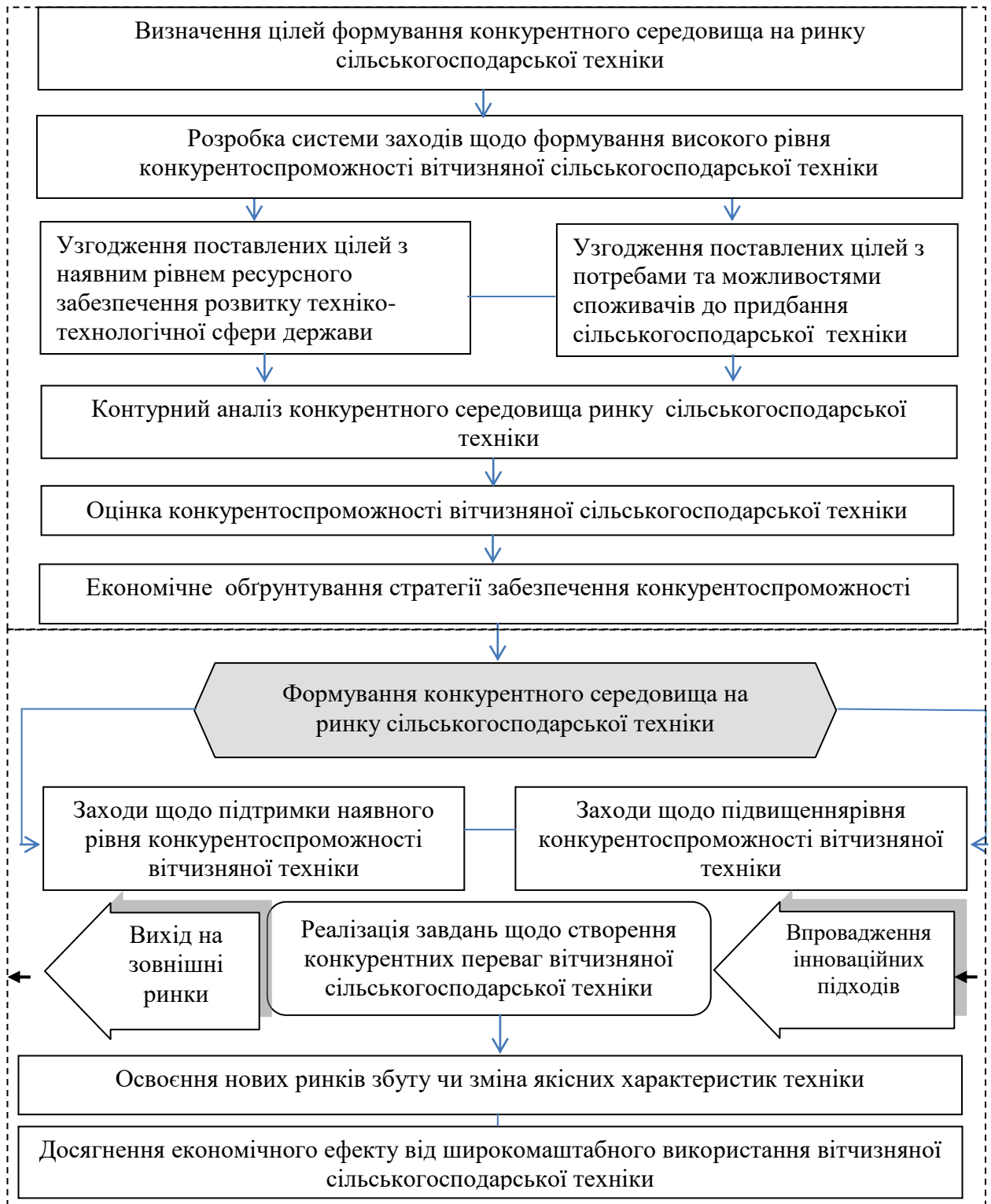

Рисунок 9 – Блок-схема формування конкурентного середовища на ринку сільськогосподарської техніки

Формування конкурентного середовища на ринку вітчизняної сільськогосподарської техніки передбачає розробку системи заходів щодо забезпечення високого рівня конкурентоспроможності техніки через узгодження встановлених цілей з наявним рівнем ресурсного забезпечення та можливостями споживачів щодо її придбання. Реалізація завдань щодо створення конкурентних переваг вітчизняної сільськогосподарської техніки базується на застосуванні інноваційних підходів та має на меті досягнення економічного ефекту від її використання для внутрішніх потреб аграрного сектору економіки й вихід на нові ринки.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано нове розв'язання важливої науково-практичної проблеми – обґрунтування теоретичних і методологічних засад, розроблення науково-практичних рекомендацій щодо розвитку інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки України. Це дозволило сформулювати висновки теоретичного, методологічного й науково-практичного характеру.

1. За результатами дослідження встановлено, що формування інфраструктури ринку є загальною основою для здійснення обмінних процесів, взаємодії між покупцями і продавцями. Інфраструктуру ринку слід розглядати як сукупність інститутів, підприємств та організацій, що формують системи ділових відносин, забезпечують перебіг ринкових процесів, сприяють взаємодії між ринковими суб'єктами та впливають на рівень їх виробничо-господарської та фінансово-економічної діяльності. Ринок техніки є не лише сукупністю об'єктів впливу та обміну, окремих інституцій, підприємств та організацій, які функціонують у його середовищі, але й формує систему взаємозв'язків між усіма його структурними елементами, сприяючи розвитку конкуренції та забезпечуючи трансформаційні зміни у напрямку формування його інфраструктури.

2. Визначено, що складовими елементами інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки є: центри технічного обслуговування; логістичні центри; дилерсько-сервісні організації підприємств-виробників або приватні підприємці, що провадять свою діяльність на договірних засадах із виробниками технічних засобів, обладнання, устаткування й запасних частин; спеціалізовані та дистриб'юторські фірми, що здійснюють продаж технічних засобів та комплектуючих до них; торгівельні підприємства та організації; підприємства, що надають технічні засоби в оренду або пропонують виробничо-технологічні та сервісні послуги; агротехсервісні підприємства та дилерські центри з технічної підтримки; банківські структури та страхові компанії; лізингові та інші фінансово-кредитні установи, які пропонують споживачам техніку у користування за лізинговими угодами; юридичні особи та приватні підприємці, які

постачають та в подальшому забезпечують обслуговування різноманітних сільськогосподарських технічних засобів та ін. Головне завдання функціональних складових інфраструктури ринку техніки полягає в забезпеченні високої концентрації попиту та пропозиції, що уможлиблюється також шляхом проведення виставок, ярмарків, аукціонів тощо.

3. Доведено, що формування ринку техніки та його інфраструктури відбувається на засадах нової інституціональної економічної теорії, з урахуванням внутрішніх інституціональних змін в суспільстві, які нею генеруються в процесі функціонування господарського механізму. Запропонований науковий підхід до формування семантичного апарату дослідження інфраструктури ринку техніки у межах інституціонального підходу в економіці дозволяє визначити рамки поведінки індивідів і економічних агентів та прогнозувати їх дії в різних умовах і ситуаціях на основі таких критеріїв, як порівняння, формальні та неформальні рамки взаємодії та базових категорій: інститут, норма, транзакційні витрати.

4. В роботі обґрунтовано концептуальні положення поведінково-векторної взаємодії суб'єктів ринку техніки через розкриття полівекторного концепту складових інфраструктури ринку, що представлена суб'єктами та об'єктами такого ринку й взаємозв'язками між ними з приводу формування попиту і пропозиції, купівлі-продажу, обміну технічними засобами, технологіями та сервісним обслуговуванням визначених елементів, що дає підстави для формування дієвого механізму побудови інфраструктурних зв'язків між об'єктами та суб'єктами ринку сільськогосподарської техніки.

5. Щодо сучасних тенденцій розвитку ринку сільськогосподарської техніки, то дослідженнями встановлено наявність дисбалансу у структурі експорту та імпорту сільськогосподарської техніки. Так, за досліджуваний період (2015-2018рр.) імпорт сільськогосподарської техніки перевищив її експорт більше ніж у 14 разів. Аналіз структури вартості придбаної сільськогосподарської техніки засвідчує, що придбання техніки іноземного виробництва для сільськогосподарських робіт у вартісному вираженні складає 81 %, що в 4,3 рази перевищує обсяги витрачання коштів на техніку вітчизняного виробництва. Серед основних причин такого стану визначається проблема удосконалення інвестиційної технічної політики та створення вітчизняних технічних засобів на основі новітніх досягнень науки й техніки.

6. Доведено, що техніко-технологічне оновлення аграрного виробництва передбачає комплексне використання наукомістких факторів у матеріально-технічній, технологічній, економічній та організаційній сферах. До основних складових вирішення проблеми комплексного оновлення техніко-технологічної бази аграрного виробництва належать: підтримка створення та освоєння інновацій; правове регулювання інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств; формування нових організаційно-економічних структур, шляхом інтеграційного руху, розширення партнерських взаємозв'язків, кооперування та спеціалізації

виробництва; кадрове забезпечення, у тому числі перепідготовка кадрів; залучення світового досвіду у сфері розвитку інновацій для техніко-технологічного оновлення виробництва.

7. Встановлено, що ефективність розвитку ринку техніки залежить від рівня інфраструктурного забезпечення аграрного ринку, складовим елементом якого є інститут страхування, що створює умови для розподілу та перерозподілу ризиків (природно-кліматичних, технологічних, екологічних, фінансово-економічних та ін.) між учасниками страхового процесу з метою відтворення безперервного та беззбиткового процесу аграрного виробництва. Визначено, що розробка та впровадження комплексної сільськогосподарської страхової програми, яка в повній мірі надавала можливість захисту майна та майнових інтересів сільськогосподарських товаровиробників, є основним кроком на шляху популяризації страхової діяльності. Комплексний страховий продукт має узгоджувати між собою усі можливі ризики, характерні для сфери виробництва та просування продукції, надання банківських кредитів, постачання матеріально-технічних ресурсів та повною мірою забезпечувати покриття збитків.

8. У сучасних умовах господарювання доцільно сформувати збалансований механізм співрегулювання ринку сільськогосподарської техніки, що поєднує у собі ринкові закони та включає важелі державного регулювання, характерні для розвитку аграрного сектору економіки переважної більшості високорозвинених країн світу. Запропонований механізм визначається спільною участю визначених інституцій в процесі забезпечення регуляторної діяльності на ринку сільськогосподарської техніки, які представлені державними органами, представниками підприємницьких структур, споживачами та іншими учасниками ринку. Діяльність інфраструктурних об'єктів при цьому визначається на основі низки функцій, прав та обов'язків щодо співрегулювання та колективного прийняття організаційних рішень щодо внутрішньоекономічного та зовнішньоекономічного розвитку.

9. Враховуючи вагомий вплив споживачів сільськогосподарської техніки на діяльність підприємств-виробників, підвищення їх конкурентоспроможності, забезпечення інноваційного розвитку повинно здійснюватися на маркетингових засадах, що обумовлює необхідність концентрації всіх його ресурсів на досягненні єдиної мети – задоволення потреб споживача. Саме вміння визначити потреби споживача, розробити сільськогосподарську техніку, яка б відповідала їх вимогам, а також успішне просування інноваційного товару може суттєво вплинути на прийняття ринком вітчизняної техніки.

10. Доведено, що формування інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки потребує урахування всезростаючої ролі науково-технічного прогресу. Стратегічна інноваційна спрямованість сучасного розвитку аграрного сектору економіки базується на знаннях, дослідженнях, розробках світового рівня, що потребує вжиття невідкладних

заходів з трансформації наявного механізму технічного забезпечення на новий, що зорієнтований на модернізацію, переоснащення та забезпечення аграрного виробництва високоякісною, сучасною, ефективною сільськогосподарською технікою.

11. Визначено, що до стратегічних напрямів розвитку інфраструктури ринку техніки належать: розробка та реалізація системи заходів щодо формування конкурентного середовища на ринку техніки; формування ефективних джерел інвестицій для виробництва вітчизняного техніко-технологічного обладнання та активізації розвитку машинобудування; реалізація кадрово-інноваційної складової інфраструктурного розвитку через співпрацю з вищими навчальними закладами; гарантування технологічної безпеки, вітчизняного створення сприятливих умов для інноваційно-технічного розвитку та науково-прикладної діяльності.

12. Для активізації розвитку логістики як напрямку удосконалення системи управління сільськогосподарським виробництвом необхідно здійснити наступні заходи: налагоджувати плідну співпрацю з міжнародними організаціями щодо регулювання нормативів у виробництві сільськогосподарської продукції та доведенні її до міжнародних стандартів; створювати умови для формування та розвитку інфраструктури сільських територій; зберігання та транспортування сільськогосподарської продукції, транспортної мережі; створити центри підвищення кваліфікаційних знань щодо переваг сільськогосподарської кооперації, ведення бізнесу та розвитку системи логістики. Запропонований науковий підхід щодо створення аграрних регіональних логістичних хабів, спрямований на вирішення транспортних та логістичних завдань з метою прогнозуванням вантажопотоків в кожному аграрному регіоні, що ґрунтується на порівнянні альтернативних варіантів транспортування та організації найбільш економічної та раціональної доставки вантажів та включає: організаційний, технологічний та функціональний етапи реалізації логістичного обслуговування.

13. У дисертації науково обґрунтовано методичні підходи щодо створення квазі-інтегрованих структур та доведено необхідність розвитку в процесі формування інфраструктури ринку техніки, як просторових партнерських сполучень взаємодіючих виробництв та наукових установ на засадах комплексного використання наявних ресурсів, спрямованих на досягнення найбільшої господарської ефективності та посилення ринкових позицій. Запропонована модель багатовекторних взаємозв'язків у межах інтегрованого інфраструктурного квазіоб'єднання кластерного типу «Поділля - АГРОТЕХ», політика якого створює умови для розвитку стратегій і їх оперативної реалізації, наслідком чого є позитивний вплив на інновації, продуктивність і конкурентоспроможність вітчизняної техніки.

14. Доведено, що з метою реалізації механізму забезпечення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання при формуванні системи управління необхідно враховувати не лише економічні закони розвитку, але й

закономірності розвитку конкретного ринку. Для ефективної реалізації якісних перетворень на ринку сільськогосподарської техніки одним із основних шляхів забезпечення конкурентного стилю господарювання є орієнтація на нововведення, з виявленням додаткових причин його формування: форм і стадій розвитку, економічної свободи у виборі видів, форм діяльності, поділу і кооперації, ресурсного потенціалу, особливостей державного і місцевого регулювання.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

1. Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації

1.1 Монографії

1. Добіжа Н.В. Організаційно-економічні засади формування інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки в Україні. Монографія. Тернопіль : Тайп, 2019. 266 с.

2. Добіжа Н.В. Технічна база сільськогосподарських підприємств: формування, ефективність використання та розвиток. Монографія. Тернопіль: Крок, 2012. 190 с.

1.2 Публікації у наукових фахових виданнях України та у виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз

3. Добіжа Н.В. Державне регулювання інвестиційних процесів в оновленні технічного потенціалу аграрного сектору // Інноваційна економіка. 2012. №37. С.22-25.

4. Добіжа Н.В. Корчевна К.Ю. Сучасні тенденції удосконалення та розвитку страхового ринку // Інвестиції: практика та досвід. 2013. №2. С.92-98. *(Особистий внесок автора: обґрунтовано найбільш актуальні проблеми розвитку сфери страхування, що обумовлюються наслідками світової фінансової кризи – 0,2 друк. арк.)*.

5. Добіжа Н.В. Удосконалення ефективності використання сільськогосподарської техніки // Агросвіт. 2013. №2. С.19-21.

6. Добіжа Н.В. Сучасний стан та проблеми агрострахування в Україні // Ефективна економіка : електрон. журн. 2013. №8. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2256> (дата звернення: 18.09.2013).

7. Добіжа Н.В. Роль амортизаційної політики у ефективному формуванні та використанні матеріально-технічної бази аграрного сектора // Агросвіт. 2013. №17. С.9-12.

8. Добіжа Н.В. Особливості лізингових відносин в аграрному секторі // Наука молода: збірник наукових праць молодих вчених ТНЕУ. 2013. №19. С. 9-12.

9. Добіжа Н.В. Лозінська К.В. Особливості здійснення лізингових схем у рамках управління інвестиційною діяльністю підприємства // *Агросвіт*. 2014. №13. С.13-16. *(Особистий внесок автора: обґрунтовано економічні засади здійснення лізингових схем в управлінському процесі – 0,3 друк. арк.)*.

Включено до міжнародних науково-метричних каталогів та баз даних: SIS, Indexing Copernicus Internation, Google Scholar.

10. Добіжа Н.В. Комплексне розв'язання проблеми техніко-технологічного оновлення аграрного виробництва // *Науковий вісник Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського. Економічні науки*. 2018. №2. С.192-196. **Включено до міжнародних науково-метричних каталогів та баз даних: Google Scholar. Crossref.**

11. Добіжа Н.В., Погріщук О.Б. Удосконалення системи управління сільськогосподарським виробництвом на основі логістичного підходу // *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2018. Вип.4.(100). С.18-22. *(Особистий внесок автора: визначено переваги та перспективи удосконалення системи управління сільськогосподарським виробництвом на основі логістичного підходу – 0,35 друк. арк.)*. **Включено до міжнародних науково-метричних каталогів та баз даних: Academic Resource Index Reserch Bib, Open Academic Journals Index, Ulrichsweb, IJIFACTOR, Directory of Research, Joiunals Indexing Journal Factor Indexing CopernicusInternation, Google Scholar.**

12. Добіжа Н.В. Гончаренко А.І. Актуальні питання впровадження інновацій на підприємстві // *Економіка та держава*. 2016. №8. С.35-39. *(Особистий внесок автора: розкрито наукові засади інноваційного розвитку підприємств – 0,35 друк.арк.)*. **Включено до міжнародних науково-метричних каталогів та баз даних: SIS, Indexing Copernicus Internation, Google Scholar.**

13. Добіжа Н.В. Матеріально-технічне забезпечення інноваційно-орієнтованого аграрного сектору України // *Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва. Серія «Економічні науки»*. 2018. №3. С.181-190. **Включено до міжнародних науково-метричних каталогів та баз даних: Index Copernicus, Google Scholar, Cite Factor Academic Scientific Journal, Academic Resource Index Reserch Bib.**

14. Добіжа Н.В. Передумови формування ринку сільськогосподарської техніки в Україні // *Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва. Серія «Економічні науки»*. 2018. №4. С.22-30. **Включено до міжнародних науково-метричних каталогів та баз даних: Index Copernicus, Google Scholar, Cite Factor Academic Scientific Journal, Academic Resource Index Reserch Bib.**

15. Мельник В.І., Добіжа Н.В., Погріщук О.Б. Економічний розвиток сільських територій у концепції формування конкурентоспроможності регіонів // *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2019. №1.С.70-80. *(Особистий внесок автора: Обґрунтовано потребу забезпечення високого рівня конкуренто-спроможності сільських територій*

через формування їх ресурсного, маркетингового та виробничого потенціалу – 0,35 друк.арк.). **Включено до міжнародних науково-метричних каталогів та баз даних: Index Copernicus, Google Scholar, Eurasian Scientific Journal Index, International Citation Index Of Journal Impact Factor&Indexing.**

16. Погрішук Б.В., Добіжа Н.В., Хвiчiя-Дуве Г.Р. Економiчна безпека як iндикатор розвитку iнфраструктури сучасного пiдприємництва // Вiсник Тернопiльського нацiонального економiчного унiверситету. 2019. №2. С. 91-99. (Особистий внесок автора: обґрунтовано прiоритетнi напрямки розвитку iнфраструктури сучасного пiдприємництва –0,35 друк.арк.). **Включено до міжнародних науково-метричних каталогів та баз даних: Index Copernicus, Google Scholar, Eurasian Scientific Journal Index, International Citation Index Of Journal Impact Factor&Indexing.**

17. Добіжа Н.В. Стратегічні засади розвитку інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки в умовах глобального середовища // Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 10. С.55-59. **Включено до міжнародних науково-метричних каталогів та баз даних: SIS, Indexing Copernicus Internation, Google Scholar.**

18. Добіжа Н.В. Удосконалення засобів формування ринку сільськогосподарської техніки на засадах інновативності // Агросвіт. 2019. № 10. С. 68-73. **Включено до міжнародних науково-метричних каталогів та баз даних: SIS, Indexing Copernicus Internation, Google Scholar.**

19. Добіжа Н.В. Напрями активізації розвитку інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки // Вiсник Харківського нацiонального аграрного унiверситету iм. В.В. Докучаєва. Серiя «Економiчні науки». 2019. №1. С.179-188. **Включено до міжнародних науково-метричних каталогів та баз даних: Index Copernicus, Google Scholar, Cite Factor Academic Scientific Journal, Academic Resource Index Reserch Bib.**

1.3 Публікації у наукових періодичних виданнях інших держав

20. Dobizha N. Theoretical and methodological bases of market entities' infrastructure interaction formation // Modern Science – Moderni Veda. Praha. Česká republika, Nemoros, 2019. №2. P.16-20. **Включено до міжнародних науково-метричних каталогів та баз даних: Index Copernicus, Google Scholar, РИНЦ.**

21. Dobizha N. Rivalry as a system-forming element in the development of market infrastructure // Modern Science – Moderni Veda. Praha. Česká republika, Nemoros, 2019. №3. P.28-34. **Включено до міжнародних науково-метричних каталогів та баз даних: Index Copernicus, Google Scholar, РИНЦ.**

22. Dobizha N. Ensuring competitiveness in the market of agricultural equipment // Sciences of Europe Praha, Czech Republic, 2019, № 39, VOL 3, P.11-14. **Включено до міжнародних науково-метричних каталогів та баз даних: ISSUU, Calameo, Zenodo in Side Share, Cite Factor Academic Scientific Journal, Academic Resource Index Reserch Bib.**

23. Dobizha N. Reproduction of technical means as a preliminary purpose of efficient development of agricultural market infrastructure // *Stredoevropsky vestnik pro vedu a vyzkum Praha: Publishing house Education and Science*, 2019. № 4(56). P.51-56.

24. Dobizha N.V., Hvichiua-Duve G.R. Marketing management tools in the formation of market infrastructure // *Sciences of Europe Praha, Czech Republic*, 2019, № 39, VOL 3, P.17-20. **Включено до міжнародних науково-метричних каталогів та баз даних: ISSUU, Calameo, Zenodo in Side Share, Cite Factor Academic Scientific Journal, Academic Resource Index Reserch Bib.**

2. Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

25. Добіжа Н.В. Теоретико-методичні підходи відтворення та оновлення матеріально-технічної бази в сільськогосподарському виробництві // *Інтеграційний вибір України: історія, сучасність, перспективи: матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Вінниця, 10-11 квіт. 2012 р.)*. Вінниця, 2012. С.112–114.

26. Добіжа Н.В. Стан та оптимальні шляхи використання технічної бази сільськогосподарських підприємств // *Predni vedecke povinky – 2012 : міжнар. наук.-практ. конф. (м. Прага, 27 серп. – 5 верес. 2012 р.)*;

27. Добіжа Н.В., Лозінська К.В. Проблеми та перспективи інвестиційної привабливості України // *Розвиток освіти, науки. Економіки в умовах інтеграційних процесів: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 20-21 квіт. 2017 р.)*. Вінниця, 2017. С.38–40. *(Особистий внесок автора: визначено фактори та обґрунтовано напрями підвищення інвестиційної привабливості України– 0,2 друк.арк.)*

28. Добіжа Н.В. Особливості функцій інституту страхування в Україні // *Соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 18-19 квіт. 2018 р.)*. Вінниця, 2018. С.26–28.

29. Добіжа Н.В., Погріщук О.Б. Інноваційні аспекти процесу відтворення сільськогосподарської техніки // *Актуальні питання економіки, обліку, фінансів та права: збірник тез доповідей міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 9-10 листоп. 2018 р.)*. Полтава, 2018. С.27–28. *(Особистий внесок автора: визначено сучасні проблеми відтворення сільськогосподарської техніки–0,2 друк.арк.)*.

30. Добіжа Н.В., Погріщук О.Б. Чинники економічної безпеки сільськогосподарського виробництва // *Проблемні аспекти податкового стимулювання банківського інвестування в Україні: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ірпінь, 26-27 лют. 2019 р.)*. Ірпінь, 2019. С. 50–51. *(Особистий внесок автора: визначено чинники економічної безпеки сільськогосподарського виробництва–0,2 друк.арк.)*.

31. Добіжа Н.В. Формування інфраструктури товарного ринку // Інноваційні наукові дослідження: теорія, методологія, практика: матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 22-23 лют. 2019 р.). Київ, 2019. С.61–63.

32. Добіжа Н.В. Конкурентоспроможність економіки: теоретичні аспекти та особливості формування // Сучасний стан та перспективи розвитку економіки, обліку, менеджменту, фінансів та права: збірник тез доповідей міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 25-26 січ. 2019 р.). Полтава, 2019. с. 31–32.

33. Добіжа Н.В., Погріщук О.Б. Сегментація ринку як управлінський підхід до вибору ринкових цілей // Економічний розвиток держави, регіонів і підприємств: проблеми та перспективи: матеріали III міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. молодих учених (м. Львів, 23-24 квіт. 2019 р.). Львів, 2019. С.70–71. *(Особистий внесок автора: обґрунтовано процес сегментації ринку як управлінського підходу – 0,15 друк.арк.)*.

34. Добіжа Н.В. Хвічія-Дуже Г.Р. Логістичне управління розвитком інфраструктури ринку техніки // Сучасний стан та перспективи розвитку економіки, фінансів обліку, менеджменту та права: збірник тез доповідей міжн. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 11-12 трав. 2019р.). Полтава, 2019. С. 10–11. *(Особистий внесок автора: визначено організаційно-економічні засади логістичного управління розвитком інфраструктури ринку техніки – 0,2 друк.арк.)*.

3. Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

35. Добіжа Н.В. Теоретичні засади формування інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки. Препринт. Тернопіль: Тайп, 2019. 28 с.

36. Добіжа Н.В. Удосконалення засобів формування інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки в Україні. Препринт. Тернопіль: Тайп, 2019. 41 с.

АНОТАЦІЯ

Добіжа Н.В. Формування інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки в Україні. – Кваліфікаційна праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Миколаївський національний аграрний університет, Миколаїв, 2019.

Дисертаційну роботу присвячено обґрунтуванню, теоретичних, методологічних та практичних засад формування інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки в Україні.

У дисертації розвинуто теоретико-класифікаційний апарат дослідження формування інфраструктури ринку шляхом удосконалення визначення «інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки». Запропоновано науково-методичні підходи до розробки моделі взаємодії суб'єктів ринку

техніки, розширено семантичний апарат дослідження інфраструктури ринку техніки, у межах інституціонального підходу в економіці. Обґрунтовано концептуальні положення поведінково-векторної взаємодії суб'єктів ринку техніки через розкриття полівекторного концепту складових інфраструктури ринку. Доведено, що формування ринку техніки та його інфраструктури відбувається на засадах нової інституціональної економічної теорії, з урахуванням внутрішніх інституціональних змін в суспільстві, які нею генеруються в процесі функціонування господарського механізму.

Встановлено, що техніко-технологічне оновлення аграрного виробництва передбачає комплексне використання наукомістких факторів у матеріально-технічній, технологічній, економічній та організаційній сферах. Запропоновано стратегічні напрями розвитку інфраструктури ринку техніки віднесено та розроблено пропозиції щодо удосконалення маркетингового управління на ринку сільськогосподарської техніки.

У дисертації науково обґрунтовано методичні підходи щодо створення квазі-інтегрованих структур та доведено необхідність розвитку в процесі формування інфраструктури ринку техніки. Запропонований науковий підхід щодо створення аграрних регіональних логістичних хабів спрямований на вирішення транспортних та логістичних завдань з метою прогнозування вантажопотоків. Доведено, що з метою реалізації механізму забезпечення конкурентоспроможності при формуванні інфраструктури ринку сільськогосподарської техніки необхідно враховувати не лише економічні закони розвитку, але й закономірності розвитку конкретного ринку.

Ключові слова: ринок, сільськогосподарська техніка, інфраструктура, аграрний сектор, відтворення, конкурентне середовище.

SUMMARY

Dobizha N.V. Formation of infrastructure of agricultural machinery market in Ukraine. Qualifying work on the rights of the manuscript.

Thesis for a Doctor of Economics degree in specialty 08.00.03 – Economics and management of national economy.– Mykolaiv National Agrarian University, Mykolaiv City, 2019.

The dissertation is devoted to substantiation, theoretical, methodological and practical principles of formation of infrastructure of agricultural machinery market in Ukraine.

In the dissertation the theoretical and classification apparatus of research of formation of market infrastructure is developed by improving the definition of «infrastructure of the market of agricultural machinery» under which it is offered to understand the set of institutions, enterprises and organizations that form systems of business relations, ensure the flow of market processes, facilitate interaction between market and market entities, affect the level of their production and economic, financial and economic activities.

The scientific and methodological approaches to the development of the model of interaction of subjects of the market of technology are offered, the

semantic apparatus of research of the infrastructure of the technology market is expanded, within the institutional approach in the economy on the basis of such basic categories as: institute, norm, transaction costs. The conceptual provisions of the behavioral and vector interaction of the subjects of the technology market are substantiated through the disclosure of the polyvector concept of the components of the market infrastructure represented by the subjects and objects of such market and the relationships between them regarding the formation of supply and demand, purchase and sale of technical by means, technologies and servicing of certain elements, which gives grounds for formation of an effective mechanism for building infrastructural relations between objects and subjects of the agricultural machinery market.

It is proved that the formation of the market of machinery and its infrastructure is based on the new institutional economic theory, taking into account the internal institutional changes in society, which are generated by it in the course of functioning of the economic mechanism. It has been established that the technological and technological renewal of agrarian production involves the complex use of high-tech factors of production in material, technical, technological, economic and organizational spheres.

It is determined that in the current economic conditions it is advisable to form a balanced mechanism of regulation of the market of agricultural machinery, which combines market laws and incorporates the levers of state regulation, characteristic for the development of the agricultural sector of the vast majority of highly developed countries of the world.

The strategic directions for the development of the infrastructure of the technology market include: development and implementation of a system of measures to create a competitive environment in the technology market; formation of effective sources of investment for production of domestic technical and technological equipment and activation of development of mechanical engineering; realization of personnel-innovative component of infrastructure development through cooperation with higher education institutions; guaranteeing technological security, domestic creation of favorable conditions for innovation and technological development and scientific and applied activities.

In the dissertation, the methodological approaches to the creation of quasi-integrated structures are scientifically substantiated and the necessity of development in the process of forming the infrastructure of the technology market is proved. The proposed scientific approach to the creation of agrarian regional logistic hubs is aimed at solving transport and logistics problems in order to forecast freight flows.

It is proved that in order to implement the mechanism of ensuring the competitiveness of economic entities in forming the infrastructure of the agricultural machinery market, it is necessary to take into account not only the economic laws of development, but also the laws of development of a particular market. To effectively implement quality transformations in the agricultural machinery market, one of the main ways to ensure a competitive management style

is to focus on innovation, with the identification of additional reasons for its formation: forms and stages of development, economic freedom in the choice of species, forms of activity, division and cooperation, resource potential, features of state and local regulation.

Key words: market, agricultural machinery, infrastructure, agrarian sector, reproduction, competitive environment.